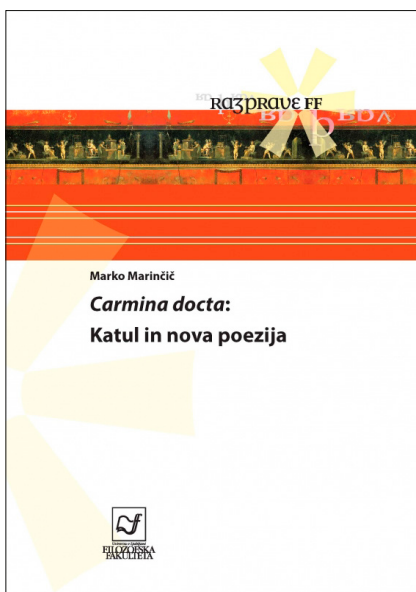

DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.20.2.239-241>

Marko Marinčič: *Carmina docta: Katul in nova poezija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018. [185 str., cena 19,90 EUR]

Eden od starorimskih pesnikov, s katerim se skoraj zagotovo srečamo že v srednješkolskem izobraževanju, je lirik Gaj Valerij Katul (1. stol. pr. Kr.). Širšemu bralstvu je znan predvsem po pesmih izbranki s psevdonimom »Lezbija«, verjetno zgodovinski osebi iz visoke rimske družbe. Pesmi Lezbiji ali o njej so današnjemu bralcu, še posebno mlademu, blizu, ker pesnik v njih – vsaj dozdevno – spontano,

iskreno in neprisiljeno izliva svoje doživljanje njunega razmerja od začetne vznemirjenosti do poznejše zagrenjenosti. Pravzaprav je Katul v naših predstavah postal nekakšen prototip »romantika«, viharnega in strastnega pisca; irski pesnik William Butler Yeats, denimo, v pesmi »Učenjaki« precej pristransko izpostavi nasprotje med Katulom kot polnokrvnim pesnikom in (po njegovem mnenju) okostenelimi, neživljenjskimi znanstveniki, ki secirajo njegovo delo: »Za svoje grehe ne vedo / učeni, častivredni plešci; / gladijo, komentirajo, / kar spesnili so hrepeneči / mladeniči za ušesa / brezbrizno lepega dekleta. / [...] / Le kaj bi rekli, Bog, / ko bi Katul jim križal pot?«

Vendar – *pace* Yeats – ni nujno, da je vsaka teoretična razprava o poeziji, Katulovi ali drugi, suhoparen plod nenavdihnjenega in pedantnega plešča. Orožarno pripomočkov, ki jo sestavljata podrobno branje in razčlemba drugih antičnih besedil in starejših razprav, bodisi dokaj konvencionalnih bodisi izzivalnih in drznih, je mogoče vpreči tudi v inovativno in duhovito, mestoma kar humoristično raziskavo o implikacijah prvin iz Katulovih pesmi. Takšno novo razpravo o Katulu in njegovih pesniških prijateljih in somišljenikih je letos pod naslovom *Carmina docta*:

Katul in nova poezija pri Znanstveni založbi Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani izdal dr. Marko Marinčič, redni profesor na Oddelku za klasično filologijo, strokovnjak za antično književnost in ugleden prevajalec.

Na svoji znanstveni poti se je Marinčič že intenzivno ukvarjal s Katulom, saj je o njegovem delu objavil več krajših razprav doma in v tujini (nekatero tvorijo tudi osnovo za prikaz v tej monografiji), leta 2000 pa je v zbirki *Mojstri lirike* pri Mladinski knjigi izdal dvojezični izbor Katulovih pesmi. V izbor je dejansko zajel skoraj ves Katulov opus z najopaznejšo izjemo dolge 64. pesmi (c. 64), epilija o svatbi Peleja in Tetide, ki ga po nobenem ključu ni mogoče uvrstiti v liriko, tako da je prevod tega epilija dočakal objavo v slovenščini šele v dodatku k obravnavani monografiji *Carmina docta*. Ker ima slovensko besedilo v tej monografiji vlogo bolj znanstvene kot umetniške informacije, prevajalec podredi formalne značilnosti pesmi (metriko) točnemu preslikavanju pomenov v slovenščino in po lastnih besedah nima umetniških ambicij. Tu moramo sicer pripomniti, da je jezik eleganten in naraven, tako da bi ga verjetno marsikateri prevajalec ali literarni kritik, ki sprejema prevajanje reglementirane poezije v prosti verz kot nekaj samoumevnega, dojemal kot legitimen »umetniški« prevod.

Marinčič uvede svojo monografijo s poglavjem o Katulovi najslavnejši temi, Lezbiji, vendar ne s konvencionalnega gledišča. Ne omeji se na razširjeno interpretacijo, da je vzdevek »Lezbija« skozinskoz pozitiven, ker se pač navezuje na Sapfo z Lezbosa,

po izročilu največjo antično pesnico, ki so jo stari imeli za »deseto Muzo«. Kot opozori, je imela oznaka »ženske z Lezbosa« tudi potencialen negativni predznak, pa ne zaradi lezbičnih razmerij med tamkajšnjimi prebivalci, ampak zato, ker je Lezbos veljal za otok prostitutk, specializiranih za oralni seks. Še več, nimfomanska fama se je prišla tudi »desete Muze«, saj so ji pripisovali, da je naredila samomor zaradi nekega Faona. In prav ta dvojnost se kaže v Katulovih opisih Lezbije: če pri zaljubljenih izlivih samoumevno pomislimo na navezavo na poezijo (Sapfina lirika je bila pomemben navdih za Katulovo umešnost), se tudi poznejše zmerljivke posrečeno ujamejo z drugo platjo lezboške javne podobe. In teh zmerljivk ni zanemarljivo malo, kajti v marsikdaj dobesedno »straniščni« poeziji razočarani pesnik obračunava po eni strani z Lezbijo, po drugi strani pa s številnimi sodobniki, tudi z Julijem Cezarjem.

Svojo dovzetnost za odtenke, za izmuzljivo večpomenskost in ambivalentnost, dokazuje Marinčič tudi v naslednjih poglavjih: »Novi pesniki«, »Katulov aleksandrinski program« in »Magnum opus: 64. pesem«. Medtem ko v »Novih pesnikih« pretresa vprašanja o naravi in predstavnikih pesniške »moderne«, ki ji je pripadal Katul, in o njeni vsebinski sorodnosti z zgodnjo Ciceronovo poezijo, se v zadnjih dveh posveča področjem in razsežnostim Katulove poezije, ki so med nefilologi slabše poznani. Te pesmi obsegajo znaten del njegovega opusa, vendar se morajo v popularnih predstavah ponavadi umakniti

ljubezenski liriki (o) Lezbiji. Mednje se uvrščajo na primer »učene« mitološke pesmi, očitno navdihnjene od grških helenističnih pesnikov, zlasti Kalimaha (3. stol. pr. Kr.); tak primer je že omenjena 64. pesem. Vendar moramo v tej zvezi poudariti, da se Marinčič izrecno izogiba ostremu razločevanju med Katulovo »osebno« ali »romantično« produkcijo na eni in »učeno« kalimahovsko ali aleksandrinsko produkcijo na drugi strani; nenazadnje se ob natančnejši analizi izkaže, da so tudi Katulovi navidez najbolj spontani in čustveni izbruhi dejansko skomponirani zelo umetelno in preiščeno, torej v maniri aleksandrinske »učenosti«.

Če izpostavimo zgolj nekaj vodilnih utrinkov iz zadnjih dveh poglavij: v »Katulovem aleksandrin-skem programu« avtor razlaga, da je rimski lirik Kalimahov pesniški *credo*, impliciran v nekaterih pesmih, razumel nekoliko po svoje, ker ga je prenesel na sočasno stanje v Rimu. Zato je videl glavni kamen spotike v zgodovinsko panegirični epiki, ki je cvetela v pozni rimski republiki, medtem ko Kalimaha epika

kot zvrst najbrž sploh ni motila. V razpravi o 64. pesmi, predmetu več Marinčičevih študij, pa se nam poleg pestre palete antičnih del, ki kažejo motivne ali strukturne sorodnosti s tem epilijem, morda najbolj zapiše v spomin razmišljanje, kako razumeti zgodbi, ki sestavljata pesem. Ti zgodbi sta poroka Peleja in Tetide, staršev homerskega junaka Ahila, ki ga čaka zelo krvava bojvniška slava, a kratko življenje, in epizoda s tožečo Ariadno, ki jo Tezej zahrbtno pusti na samotnem otoku, vendar jo pride rešit bog Bakh in se z njo oženi. Katul pri Ariadnini zgodbi izpostavi tragično prvino, medtem ko je svatba Peleja in Tetide na videz bolj optimistična; pa vendar tudi v tej povzročajo nelagodje številne podrobnosti (in že sama izbira teme), tako da ne moremo govoriti o čisti dihotomiji svetlo – temno. Kot pravi Marinčič, je čas te svatbe obenem replika zlate dobe (v antični mitologiji prve in najboljše dobe v zgodovini) in zlovešča predigra »naše«, železne dobe, ki je od vseh najslabša.

Nada Grošelj